

בלבבי משכון אבנה

נקודה מתוך הפרשה

ויחי

בפרשתן (מח, כב) נאמר וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שָׂכָם אֶחָד עַל אַחִיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֹמְרֵי בְּחָרְבִי וּבְקִשְׁתִּי. אבל בפרשת וישלח (לד, ב) נאמר שָׂכָם בֶּן־חַמּוּר הַחֲנִי נִשְׂאֵי הָאָרֶץ וּגּו', אם כן מדוע מדגיש יעקב את הלקיחה מהאמורי כשעיקר הלקיחה הייתה בעצם מהחוי?

* בלי קשר לשאלה לעיל מעניין אם נשיא הארץ החוי מרמז על מלך המשיח כנודע גימ' תר. של חיויא

ביאור מורינו הרב שליט"א

לא היו לפני האבן עזרא והרמב"ן] שכתבו וכי חיוי היה, והלא אמורי הוא שנאמר אשר לקחתי מיד האמורי, אלא שעשה מעשה חיוי, שהנחש בא על חוה והטיל בה זוהמא, כן בא זה על בת ישראל והטיל בה זוהמה. ומעין כך איתא בירושלמי (קידושין פ"ד, ה"א) ויאמר ישראל אל החיוי, וכי חיוי היו אלא אמורי אלא שעשו מעשה חיוי, עי"ש וכן הוא במדבר, נשא ח, ד.

ועוד מצינו ביאור נוסף בחז"ל (ב"ר צב, ו ויחי צח, כב) אשר לקחתי מיד האמורי, זה חמור אבי שכם, וכי אמורי היה, אלא חיוי בכלל אמורי. וצ"ב מדוע הוא בכלל. ונראה שחיוי מלשון הגיד בארמית. ואמורי מלשון אמירה, ולכך שורשם חד. ולכך יעקב לקח את חבל ארץ זה דיקא בחרבי ובקשת, ואמרו חז"ל שהיינו בצלותי ובעותי, בקשה בפה.

ועוד אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני וישלח רמז קלט), למה נקרא שמו חיוי שטועמין את הארץ לאיזה דבר ראוייה כנחש שמאכלו עפר. והבן, שנקרא חיוי הן על שם מעשה אכילה (בחינת מלכות), והן ע"ש דיבור, נחש תא חויה, שנקרא כן ע"ש הדיבור. (וכתב ר"א אבולעפיה בספרו המפואר בהקדמה י עמים כנגד י"ס, וחיוי כנגד ת"ת, ואמורי כנגד מלכות, והוא אחדות זו"ן. והבן)

ומצד הקלקול זהו חיוי, נחש כנ"ל, ומצד התיקון זה משיח, גימטרייה נחש כנודע, משיח בן יוסף, שהרי זהו בחלקו של יוסף, והוציא מקום זה מהנחש.

כתב הרמב"ן (בראשית מח, כב), וז"ל, מיד האמורי - י כי ישראל לקחו הארץ תחילה מיד האמורי, כי סיחון ועוג שני מלכי האמורי היו, והמלחמה הראשונה והגדולה שהיתה להם בכיבוש הארץ, היתה לבניו של יוסף עם האמורי, היא מלחמת יהושע עימם, ובזה נעשה הנס הגדול, כדכתיב (יהושע י, יב) אַז יִדְבֹר יְהוֹשֻעַ לַיהוָה בְּיוֹם תַּת יְהוָה אֶת הָאֹמְרֵי לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, ומיד האמורי היה חלק בנחלה לבית יוסף, כמ"ש (במדבר לב, לט) לעיל וַיִּלְכּוּ בְנֵי מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה גִלְעָדָה וַיִּלְכְּדוּהָ וַיִּנָּחֲשׁוּ אֶת הָאֹמְרֵי אֲשֶׁר בָּהּ. וגם בני אפרים נחלו בגבול האמורי, כמ"ש (שופטים א, לה) וַיּוֹאֶל הָאֹמְרֵי לְשִׁבְתָּ בְּהַר חֶרֶס בְּאֵילֹן וּבְשַׁעְלָבִים וַתִּכְבַּד יָד בֵּית יוֹסֵף וַיְהִי לָמָס, עכ"ל. ומבואר בדברי הרמב"ן שלשון מן האמורי, קאי על מעשה יעקב שהשריש את שורש ירושת הארץ הן ע"י קנין, כמ"ש ויקן את חלקת השדה והן ע"י מלחמה ב"בחרבי ובקשת", ובפועל תחילת ירושת הארץ היה מן האמורי.

ובאבן עזרא (על אתר) כתב וז"ל, והזכיר האמורי (ולכאורה כוונתו שלא דוקא לקח עתה מיד האמורי) בעבור שאין בשבעה גויים חזק כמוהו עכ"ל, ורצה יעקב לספר רוב גבורה שנצרך לו בלוקחו את שכם בחרבו ובקשתו. אולם יתכן שהוקשה לאבן עזרא, מדוע יש צורך כלל לומר ממי לקחו.

ובאמת מצינו בכמה מדרשים (כת"י אור האפילה, ועוד, (הובאו בתורה שלמה בראשית לד, ב), [וכנראה